

ДО
Г-ЖА МИЛЕНА ДАМЯНОВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОМИСИЯТА ПО ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Относно: Коментари към проекта за Закон за предучилищното и училищното образование

Уважаема Г-жа Дамянова,

Бихме искали да предоставим коментарите на Фондация „Тръст за социална алтернатива“ до Комисията по образование и наука относно проекта за Закон за предучилищното и училищното образование. Основните предложения, изложени по-долу, са:

- Гарантиран достъп до предучилищно образование.
- По-добър достъп до средно образование.

Гарантиран безплатен достъп до предучилищно образование

Общините са длъжни да осигурят безплатен достъп до предучилищно образование за всички деца на 5 и 6-годишна възраст, независимо от тяхното местоживееие или социален статус.

За тази цел е необходимо:

- Разкриването на достатъчен брой подготвителни групи в детските градини и училищата;
- Премахване на таксите в детските градини за подготвителните групи;
- При липса на материална база за предоставяне на предучилищно образование за всички деца, осигуряване на социално-образователни услуги в общността от лицензирани доставчици или осигуряване на безплатен транспорт до най-близкото населено място с училище или детска градина

За да се преодолеят негативите в развитието на децата, живеещи в бедност, общините следва да осигурят безплатен достъп до ранно образование на всички деца на 3 и 4-годишна възраст от семейства с нисък социален статус, независимо от тяхното местоживееие.

За тази цел е необходимо:

- Разкриване на достатъчен брой групи в детските градини;
- Премахване на таксите в детските градини за децата от семейства с нисък социален статус;
- Осигуряване на безплатни учебни помагала за децата;
- При липса на материална база за предоставяне на ранно образование за всички деца от семейства с нисък социален статус, осигуряване на социално-образователни услуги в общността от лицензирани доставчици

Ранно образование за деца-билингви

Детските градини и училищата, в които се обучават деца-билингви, следва да осигурят образователни материали и допълнително обучение на педагогическите си кадри в подкрепа на приложението на методика за преподаване на деца, чийто майчин език е различен от българския.

Защо?

През последните седем години България постига сериозен напредък по отношение на обхвата на децата в детски градини. Той се е увеличава от 73% на 83.6%, но най-уязвимите деца в страната и най-вече ромските деца са далеч назад с приблизително 40%. Често това са децата, които биха имали най-голяма полза от участие в услуги за ранно образование. Повишаване на участието на бедни и уязвими деца в ранно образователни услуги има доказано дългосрочно и значително въздействие върху образователните резултати и житейско развитие. Според носителя на Нобелова награда Джеймс Хекман, в полза на икономиката е да има изравняване на образователните възможности, тъй като неразвеният човешки потенциал я натоварва с работна ръка, неподготвена да се конкурира в условията на глобалната икономика. Както Хекман, така и други учени твърдят, че всеки долар инвестиран във висококачествено образование в ранна детска възраст произвежда между 7% и 10% възвращаемост на инвестицията годишно.

От началото на учебната 2014/2015г. близо 240 детски градини от цялата страна участват в проект за повишаване на обхвата и посещаемостта на деца от уязвими общности. Според участниците в проекта основните бариери пред участието на децата в услугите за ранно образование са таксите и липсата на места в детските градини.

По-добър достъп до средно образование

Фондация „Тръст за социална алтернатива“ подкрепя основния принцип на законопроекта за подобряване достъпа до образование и приобщаване на всяко дете, независимо от социалното положение на семейството и етнически произход. Ние приветстваме предоставянето на целодневна организация на учебния ден и обяд за учениците от I до VII клас; транспорт за учениците, посещаващи средищни училища; подобрени възможности за обучение във вечерна, задочна, самостоятелна, дистанционна, и дуална форма на обучение; валидиране на компетентности, както и други мерки за приобщаване и подобряване качеството на образованието.

Смятаме обаче, че законът следва да обърне повече внимание на **мерките за продължаване на образованието в гимназиален етап на младежите от семейства в неравностойно положение и особено на тези от ромски произход**. Едва 15% от младежите от ромски произход на възраст от 18 до 24 години имат завършено средно образование.¹ Повишаването на броя на младежите, които завършват средно образование ще спомогне за тяхната

¹ European Union Agency for Fundamental Rights. "Roma Survey – Data in Focus. Education: the Situation of Roma in 11 Member States." 2014, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014_roma-survey_education_tk0113748enc.pdf

реализация и за бъдещата икономиката на България: роми, които завършват средно образование имат перспективата да печелят 83% повече от техните връстници само с основно образование.²

Причините за ранното отпадане от училище са комплексни, но един от основните фактори, поради която много от учениците не продължават училище след VIII клас е финансова. Това включва нуждата да работят, за да издържат семействата си или да се грижат за по-малки връстници, както и липсата на средства за посещение на училище, или по-точно, учебници и транспорт. Транспортът е от изключително значение за учениците от селата и малките населени места, които посещават училище в друго населено място, тъй-като няма училище в тяхното населено място. Това се отнася както за ромите, така и за другите младежи. Като цяло за България, само 40% от живеещите в селата имат завършено средно образование.³

Опитът на Фондация „Тръст за социална алтернатива“ показва, че финансовата бариера може да бъде преодоляна посредством предоставяне на учебници и транспорт на ромски ученици в гимназиална степен. Програмата „Равен шанс: достъп до средно образование“ на Фондация „Тръст за социална алтернатива“ в момента работи с 13 партньорски организации, които подкрепят около 330 ученици в IX – XII клас, предимно от ромски произход, като им предоставя учебници и ученически карти за транспорт, и мотивационна подкрепа за завършване на средно образование. Критериите за участие в програмата са доказана финансова нужда, необходимост от транспорт до училище, и мотивация за завършване на средно образование. Отпадналите ученици от програмата за предишните три учебни години са единици. 98% от учениците от XII клас, посещавали училище през 2013-2014 г. успешно получиха дипломи за средно образование. Нашите бенефициенти споделят, че без оказаната им подкрепа не биха могли да продължат образованието си.

Вярваме, че реален достъп до образование означава премахване на финансовите бариери и това може да стане посредством новия закон. Във връзка с това предлагаме:

- Предоставяне на **учебници за безвъзмездно ползване на всеки ученик до XII клас**, включително, независимо от възрастта, етапа, вида училище, или формата на обучение.
- Осигуряване на **транспорт до училище (организиран или чрез предоставяне на ученически карти)** за всеки ученик до XII клас, включително, независимо от възрастта, етапа, вида училище, или формата на обучение.

Нашият опит също показва, че преходът от VIII към IX клас е критичен за учениците от ромски произход и/или тези от малки населени места, както поради социално-икономически причини, така и поради новата социална среда и значително по-високите образователни изисквания в гимназиалната степен. Подобен вид практики за работа с ромски младежи се изпробват в съседни страни, включително в Македония и Румъния. С оглед на това, предлагаме:

- Възможности за **менторство / наставничество** за младежи от ромски произход и/или в риск от отпадане от образованието.

² The World Bank. "Economic Costs of Roma Exclusion." 2010. <http://go.worldbank.org/G1EL5HZ8S0>

³ Национален статистически институт. „Преброяване 2011: Окончателни данни“. 2011.

www.socialachievement.org

В допълнение, бихме искали да обърнем внимание на нуждата да се направи анализ на въздействието върху образованието на ромските ученици и на тези в малките населени места в резултат на въвеждането на две степени на гимназиално обучение. От една страна, това би допринесло за обучение на учениците до X клас в тяхното населено място, *където има възможност за това*. От друга страна, двете степени на образование може да доведат до по-голям брой младежи с образование едва до VII клас или до X клас, съответно, ако в населеното място няма друго училище. Резултатът би бил допълнително ограничаване на възможностите за реализация на ромското население на пазара на труда.

Безплатен и реален достъп до предучилищно образование и училищно образование, както и методики за работа с деца-билингви от предучилищна и ранна училищна възраст и менторство за ученици в гимназиален етап, биха дали възможност на всяко дете да развие своя потенциал.

Благодарим за вниманието!

С уважение,

Екипа на Фондация „Тръст за социална алтернатива“